

JAARVERSLAG | 2020

1. TAKEN EN RELATIE MET HET NLR

De hoofdtaak van de Stichting Behoud Erfgoed NLR (SBEN) is het bewaren en het toegankelijk maken van het NLR-erfgoed, bestaande uit objecten, beeldmateriaal en documenten. De relatie van de stichting met het NLR is vastgelegd in een museumovereenkomst. Het NLR steunt de SBEN, die de status bezit van Cultureel Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI), in materieel en financieel opzicht. Het beleid voor het uitvoeren van de taken van de stichting in de verslagperiode is vastgelegd in een Beleidsplan 2020-2021. Daarin is het verzamelen en in kaart brengen van materiaal m.b.t. de historie van het NLR een hoofdlijn van beleid. Maar ook het toegankelijk maken van het erfgoed, zowel via internet als door het deelnemen in exposities zowel binnen als buiten het NLR. Dit beleidsplan is geplaatst op de website: www.erfgoednlr.nl.

Sinds 16 maart 2020 was het i.v.m. de coronacrisis niet meer mogelijk om het werk voor de Erfgoedstichting op de locaties Amsterdam en Marknesse uit te voeren. Het NLR heeft de medewerkers opgedragen het werk voor het NLR zoveel mogelijk vanuit huis uit te voeren, tenzij dit niet anders kan. Deze opdracht was ook van toepassing op de Erfgoedstichting. De vrijwilligers werden hiervan op 16 maart op de hoogte gebracht. Het betekende dat het vrijwilligerswerk in beide vestigingen vanaf dat moment stil kwam te liggen. Dit feit heeft grote gevolgen gehad voor de stichting, zoals hierna wordt beschreven. Op 30 april werd een nieuwsbericht aan de vrijwilligers gestuurd met onder meer een overzicht van feiten en wetenswaardigheden over de periode na 16 maart. Vanaf 8 juli werden de coronamaatregelen van de eerste maanden enigszins versoepeld. Daardoor ontstond wat meer bewegingsruimte. De vrijwilligers konden vanaf dat moment weer naar het NLR komen. Maar waar zij in de “gewone situatie” op woensdag zonder beperkingen bij elkaar kwamen was er nu een maximum vastgesteld van twee personen tegelijk op één dag. Zij moesten zich daarbij strikt houden aan de corona regels van het NLR. In de praktijk regelden de vrijwilligers in onderling overleg hun aanwezigheid en kwamen op verschillende werkdagen. Deze beperkingen zijn niet bevorderlijk voor het groepsgevoel en de teamgeest, die juist zo belangrijk zijn bij het vrijwilligerswerk. De coronacrisis bemoeilijkt ook sterk het contact met de donateurs. Zij zijn het juist die sterk bijdragen aan het bestaansrecht van onze stichting.

2. HUISVESTING

Een aantal grote erfgoedobjecten, waarvoor bij het NLR geen plaats kon worden gevonden is opgeslagen bij het Nationaal Transport Museum (NTM) in Nieuw Vennep. Het NTM zou nog enkele jaren gebruik kunnen maken van die huidige locatie. Echter aan het eind van het verslagjaar bleek dat, ondanks eerdere afspraken, de eigenaar van de locatie heeft laten weten aan het bestuur van de stichting NTM dat eind 2021 de museumruimten moeten zijn ontruimd i.v.m. een andere bestemming van het terrein. Dat betekent dat er niet voldoende tijd is om, zoals was voorzien, een definitief onderkomen te ontwikkelen voor het NTM binnen het Park21-concept van de gemeente Haarlemmermeer. Het SBEN heeft nog geen nader bericht ontvangen van het NTM. Juist voor het begin van de coronacrisis is het opnieuw opslaan van deze objecten bij het NLR aan de orde geweest tijdens het eerste en tevens laatste periodieke overleg in 2020 van het bestuur met het hoofd van de afdeling Ondersteunende Diensten. Door de plotselinge ontstane urgentie zal het bestuur het onderwerp onder de aandacht van de NLR directie brengen.

3. BESTUUR EN VRIJWILLIGERS

De stichting had tot 1 februari 2020 een bestuur, benoemd door het NLR, bestaande uit drie personen. De benoemingstermijn van bestuurslid Frans Sonnenschein eindigde op die datum. Hij had te kennen gegeven na twee termijnen van vier jaar niet te willen worden herbenoemd. Hij is bedankt voor zijn bijdragen aan de stichting. De rest van het verslagjaar bestond het bestuur uit twee personen. Gezien de leeftijd van de beide bestuursleden en met het oog op de gewenste continuïteit van het bestuur wordt nog steeds, maar tot nog toe zonder succes, gezocht naar versterking. Het is een verschijnsel waarmee veel organisaties, die werken met vrijwilligers, te maken hebben. Het bestuur is hierover zeer bezorgd en heeft hierover opnieuw gesproken tijdens het jaarlijks overleg met de NLR directie op 26 februari 2020. Er werden drie bestuursvergaderingen gehouden, waarvan de laatste in juni op de locatie Amsterdam.

Een van de vrijwilligers, Ferdi Uilhoorn, heeft, evenals in voorgaande jaren, een belangrijke ondersteunende rol gespeeld voor van het bestuur. Hij onderhield namens het bestuur ook de contacten met de Vereniging Bedrijf en Historie, waarvan de SBEN lid is. Ten gevolge van de corona beperkingen vond geen overleg plaats met het bestuur van het Nederlands Ruimtevaart Museum (NRM), waarmee een samenwerkingsovereen-

komst bestaat. Een gepland overleg op 18 maart met het bestuur van het NTM vond om die reden evenmin plaats. Op verzoek van het bestuur heeft de vrijwilliger, Jan van Doorn, zich bereid verklaard om ook als adviseur van het bestuur op te treden. Hij was eerder al lid van een Commissie van Donateurs.

De stichting telt ongeveer 15 actieve vrijwilligers. Een oud-NLR medewerker, Harry Smit, meldde zich aan als nieuwe vrijwilliger. Van Henk Timmers en Kees Leijnse werd afscheid genomen onder dankzegging voor hun jarenlange bijdrage als vrijwilliger aan de museumstichting/erfgoedstichting. De oud-vrijwilliger Bertus van der Meulen overleed op 8 april 2020. Wat betreft de vrijwilligers geldt ook dat er grote behoefte is aan verjonging. Gezocht wordt naar wegen om de veelal jongere medewerkers van het NLR kennis te laten maken met de historie van het bedrijf. Door de omstandigheden kon er dit jaar geen vrijwilligersuitje worden gehouden. In de plaats daarvan kregen alle vrijwilligers een exemplaar van het boek "Onder de vleugels van Göttingen" (zie punt 8).

4. ONTWIKKELINGEN M.B.T. HET NLR ERFGOED

Op 16 april 2020 verscheen een door alle betrokkenen goedgekeurd beleidsplan voor het reorganiseren van het documentenarchief in de kelder van het hoofdgebouw. Een van de uitgangspunten is dat de documenten zoveel mogelijk het kenmerk van NLR erfgoed moeten hebben. Het plan gaat over definities, processen, richtlijnen, reglementen en de organisatie m.b.t. het archief. De hoofdgroepen van het documentenarchief zijn rapporten, tekeningen en bibliotheek. Daarnaast zijn er twee gastarchieven, die betrekking hebben op het Nederlands Instituut voor Vliegtuigontwikkeling (en Ruimtevaart), NIV(R) en de Nederlandse Vereniging voor Luchtvaarttechniek, NVvL. Met beide organisaties heeft het NLR jarenlang een nauwe relatie gehad en met de NVvL nog steeds. In verband met de coronacrisis was de toegang tot de archiefkelder verboden voor de vrijwilligers. Daardoor was het niet mogelijk om met de uitvoering van het plan te starten. In die periode heeft DirkJan Rozema, als nieuw archiefbeheerder, thuis gewerkt aan de verfijning van de indeling van het archief in collecties en deelcollecties. Vanaf 8 juli was het voor een korte periode weer mogelijk om onder strikte voorwaarden naar het NLR te gaan. Het is binnen het plan de bedoeling om het in ordners opgeborgen correspondentiearchief van de RSL en het NLL over de periode 1919-1961 onder te brengen in mappen en zuurbestendige archiefdozen, die in het verslagjaar werden aangeschaft. De vrijwilliger Nico van Driel was hiermee juist begonnen, maar moest daarmee al snel weer stoppen. De al langer bestaande archiefgroep onder de leiding van Jan van Doorn zal de verdere uitvoering van het beleidsplan op zich nemen zodra het NLR de vrijwilligers weer toelaat.

Het beeldarchief is ondergebracht in de zelfde kelder-ruimte als het documentenarchief. De vrijwilligers Ferdi Uilhoorn en Henk Pouwels zijn de duo-beheerders van het beeldarchief. Zij waren aan het begin van het jaar gestart met de inventarisatie van dit materiaal, dat zo goed mogelijk moet worden beschreven. Een lastige klus omdat veel materiaal betrekking heeft op een voorbijgeperiode, waarvan de mensen, die er iets over zouden kunnen zeggen, niet meer leven. De begeleiding van dit werk maakt ook deel uit van de taak van de eerdergenoemde archiefgroep. Er is ook nog veel digitaal opgeslagen beeldmateriaal (foto en film). Dit staat op een specifieke informatiedrager van het NLR, die alleen toegankelijk is bij het NLR met behulp van NLR computers. Op deze zogenaamde Y-schijf staat het resultaat van vele jaren scannen van voornamelijk negatiefmateriaal door een groep vrijwilligers in de Noordoostpolder. De inhoud van die schijf is overgezet naar een speciale schijf waardoor ook de vrijwilligers thuis toegang hebben tot die informatie. De huidige vrijwilligers, Jan Koning en Wim de Jong, konden aan het begin van het jaar het scannen van foto's, na een lange onderbreking i.v.m. de nieuwbouw, weer oppakken. Dit gebeurt in een ruimte, die moet worden gedeeld met medewerkers van het NLR en natuurlijk onder de geldende corona regels. Deze beletten de toegang al lange tijd.

De omvangrijke collectie films en videobanden van de Erfgoedstichting is om praktische redenen ondergebracht bij het luchtvaartmuseum Aviodrome. Door DirkJan Rozema, ook vrijwilliger bij Aviodrome, wordt gewerkt aan het inventariseren van dit materiaal. Het is nodig na te gaan welk deel daarvan kan worden beschouwd als NLR-erfgoed. Hij zoekt daarvoor extra mankracht met voldoende kennis m.b.t. de historie van het NLR. Tenslotte wordt ook nog steeds gewerkt aan de verdere vulling van de beeldbank (www.erfgoednrlr-collecties.nl). Deze bestond aan het einde van het jaar uit ongeveer 730 foto's waarvan er inmiddels ongeveer 670 beschreven zijn en op internet te zien. Vooral de vrijwilligers Erik Vermeulen en Frans Sonnenschein hebben dit werk in de corona maanden zo veel mogelijk voortgezet. De beschrijving van objecten in de objectenbank als onderdeel van de bovengenoemde website kende door de omstandigheden een beperkte voortgang. Van de ruim 2.500 geregistreerde objecten zijn er nog steeds ongeveer 140 beschreven in de objectenbank en op internet geplaatst.

5. NIEUWSBRIEVEN

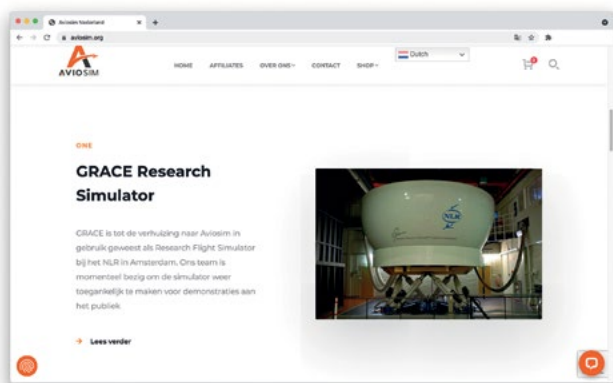
Driemaal werd een nieuwsbrief uitgebracht ondanks de coronabeperkingen en de zeer gewaardeerde hulp van de betreffende NLR medewerkers van de afdeling Huisvesting en Facilitaire Zaken. De eerste nieuwsbrief was gereed op het moment van de uitbraak van het coronavirus. De toegangsbeperkingen bij het NLR zorgden ervoor dat de verzending pas wat later kon plaatsvinden. Met deze nieuwsbrief werden tevens het jaarverslag 2019 en het Beleidsplan 2020-2021 aan de donateurs verzonden.

De tweede nieuwsbrief verscheen in juli en was voor een groot deel samengesteld uit bijdragen van de vrijwilligers. Zij gaven daarmee een gedetailleerde inblik in hun werk voor de erfgoedstichting. Het bestuur heeft deze inspanning van de vrijwilligers zeer gewaardeerd. In deze tweede nieuwsbrief kwam ook een einde aan de serie van 12 artikelen: “NIVR 70 jaar” door Ruud Roos. De derde nieuwsbrief verscheen in december en gaf ons nog enigszins het gevoel het jaar “normaal” te hebben afgerond. De vormgeving van de nieuwsbrieven werd ook dit jaar op een deskundige wijze verzorgd door Christine van Dijk van C10 Ontwerp.

Door Jaap de Jong, vrijwilliger van het eerste uur, is een index gemaakt van de inhoud van de eerste 75 nieuwsbrieven, die vanaf het jaar 2000 zijn verschenen. De index is te vinden op de website: www.erfgoednrl.nl onder publicaties/Nieuwsbrieven stichting/index. Deze geeft een goed beeld van waarmee de stichting zich in die tijd heeft bezig gehouden. Jaap zal de index bijhouden.

6. GROTE ERFGOEDEREN

De niet meer door het NLR gebruikte vluchtsimulator GRACE werd eind 2018 ontmanteld en daarna naar het Nederlands Transport Museum (NTM) in Nieuw Vennep vervoerd. GRACE is door het NLR als een erfgoedstuk in eigendom overgedragen aan de Erfgoedstichting en vervolgens door onze stichting in bruikleen gegeven aan het Nationaal Transport Museum NTM. De bij het NTM gehuisveste stichting Aviosim, bestaande uit vrijwilligers met grote kennis op simulatorgebied, kreeg vervolgens de beschikking over GRACE en startte met de opbouw van de simulator.

Afbeelding van GRACE op de website van de Stichting Aviosim (www.aviosim.org)

Het doel was om GRACE weer “vliegend” te maken en te kunnen demonstreren aan bezoekers van het NTM. Enkele van deze vrijwilligers zijn (ex-) NLR medewerkers, die destijds met GRACE hebben gewerkt. Met de opbouw was meer dan een jaar gemoeid. Het werk heeft in verband met corona enkele maanden stil gelegen. Op 5 september 2020 lukte het de vrijwilligers om de eerste “vlucht” te maken met GRACE. Daarna zijn ze,

voor zover binnen de omstandigheden mogelijk, verder gegaan met de verdere opbouw. Het is uniek dat een erfgoedstuk van het NLR weer gebruikt gaat worden en hopelijk kan bijdragen aan het enthousiasmeren van vooral de jeugd voor een loopbaan in de luchtvaart.

Het grote windtunnelmodel, schaal 1 op 6, van de Fokker 50, dat eigendom is van de SBEN, is in 2019 overgebracht van de vestiging Marknesse naar het NTM in Nieuw-Vennep. In combinatie met de nieuwbouw in de vestiging Marknesse werden daar alle oude gebouwen afgebroken, was er geen opslagruimte voor SBEN eigendommen meer beschikbaar en moest een ander onderkomen worden gevonden voor dit imposante model. Oud-medewerkers van het NLR waren betrokken bij de verhuizing. Van de bedoeling om het model gereed te maken om te worden geëxposeerd in het NTM is in 2020 door de omstandigheden helaas niets terecht gekomen.

7. DONATEURS

Met hun donatie leveren de donateurs een belangrijke bijdrage aan het voortbestaan van de stichting. Aan het einde van het jaar moest helaas worden geconstateerd dat hun aantal was teruggelopen tot 169 (86 jaar donateur 83 donateur voor het leven). Er hebben zich geen nieuwe donateurs aangemeld. In samenwerking met het NLR zal de aandacht bij het werven van nieuwe donateurs ook uitgaan naar de doelgroep van (jonge) NLR medewerkers.

De donateurs bijeenkomst met een lezing door Lex ten Have op 18 april werd geannuleerd. Dit werd meegedeeld op de website van de Erfgoedstichting. Er bestond daarna in het jaar geen enkele gelegenheid om nog een donateursbijeenkomst te houden.

8. GEBRUIK VAN HET NLR-ERFGOED

Het NLR besteedde in mei van het jaar ook aandacht aan de herdenking van 75 jaar Bevrijding. Daarbij werd op alle beeldschermen binnen het NLR een film van een uur vertoond. Deze ging over het leven binnen het Nationaal Luchtvaart Laboratorium (NLL) gedurende de Tweede Wereldoorlog en na de Bevrijding. De film is uitgebracht in 1947 door de toenmalige personeelsvereniging en is eigendom van de Erfgoedstichting. Hij werd voor het eerst vertoond bij het 10-jarig jubileum van de Stichting NLL in dat jaar. Voor velen was het een openbaring om te zien hoe het leven bij het NLL er toen uit zag. De film was ook te zien op een YouTube kanaal van het NLR.

Er werd een verzoek ontvangen van een bouwer van een replica van het historische Pander E vliegtuig. Het betrof het inzien van de onderzoeksrapporten in het archief, die zouden kunnen worden gebruikt voor het aanvragen van een Bewijs van Luchtwaardigheid van dit vliegtuig. In de loop van het jaar leidde dit tot de belangrijke vondst van een originele sterkte berekening, waarmee de bouwer weer een aantal verdere stappen kan zetten.

Het boek “Onder de vleugels van Göttingen” door Bram Elsenaar over het Nationaal Luchtvaart Laboratorium (NLL) gedurende de Tweede Wereldoorlog is midden in de coronacrisis gereed gekomen. De schrijver heeft daarbij ook intensief gebruik gemaakt van het materiaal in het archief van de stichting. Helaas was het door de omstandigheden niet mogelijk om een passende boekpresentatie met aanwezigen te organiseren. De erfgoedstichting is vanaf het begin, in 2007, betrokken geweest bij het tot stand komen van het boek en was daarbij tevens een van de sponsors. Het bestuur hecht veel waarde aan het invullen van dit ontbrekend stuk in de historie van het NLR, waaraan zij een financiële bijdrage heeft verleend. Het was lang onduidelijk wat er precies bij en door het NLL was gebeurd tijdens de Tweede Wereldoorlog en wat de uiteindelijke positie was ten opzichte van de Duitse bezetter. Daarover waren in de loop der tijd een aantal verhalen geschreven. Bij de beoordeling, in deze tijd, van de in die periode gemaakte keuzes moet zoveel mogelijk worden gekeken naar de omstandigheden, die toen speelden. Bram Elsenaar heeft dat na grondig onderzoek op een uitstekende wijze gedaan. Een jaar na de viering van het honderd jarig bestaan van het NLR in 2019 is met dit boek een glashelder beeld ontstaan over hoe het NLL de oorlogsjaren heeft doorstaan. Onder andere in de media (radio en krant) is in 2020 aandacht besteed aan het verschijnen van dit boek.

De digitale beeldbank en objectenbank zijn bij uitstek een goed middel voor toegang tot het NLR-erfgoed. Deze banken worden regelmatig door de buitenwereld geraadpleegd, evenals het documentenarchief zelf, waar ook in 2020 weer bezoekers zijn verwelkomd.

DirkJan Rozema is, na een onderbreking van anderhalf jaar voortgegaan met het schrijven van het boek over prof. dr. ir. H.J. van der Maas, begonnen als ingenieur-vlieger bij de RSL, die zich ontwikkelde tot een luchtvaartautoriteit met groot gezag. Twee andere vrijwilligers, Ronald Dijkstra en Nico van Driel, hebben hun bijdrage hieraan vrijwel afgerond. Dit betrof het systematisch doorzoeken en registreren van de inhoud van vooroorlogse rapporten over de vliegproeven door Van der Maas.

Bij het NRM in de Aviodrome in Lelystad en het Luchtvaart en Oorlogs Museum Texel (LOMT) bevinden zich objecten in bruikleen gegeven door de SBEN.

In oktober is het model van de Fokker FII weer teruggebracht van het museum Huis Doorn naar de opslagplaats in het NTM. Het model was in november 2019 door onze stichting in bruikleen afgestaan aan museum Huis Doorn. Het maakte daar deel uit van een expositie met de naam “Fokker, Onbegrensd in leven en werk”.

In het begin van 2020 zijn de eerste gesprekken met de afdeling DSMC gevoerd over de vernieuwing van de inhoud van de vitrines in het hoofdgebouw. Daarna is er door de omstandigheden geen voortgang geweest. Met DSMC werd ook samengewerkt bij een plan om het bedrijfsrestaurant in Amsterdam aan te kleden met beeldmateriaal dat een indruk geeft van de voormalige functie van dit gebouw als onderkomen van twee lage snelheidswindtunnels. Wat betreft dit beeldmateriaal is door Bram Elsenaar een voorstel gereedgemaakt. De coronabeperkingen maakten dat het gekozen materiaal nog niet is geproduceerd en bevestigd. ■